

COVID-19 Screening in Homeless Drug Addicts by the Deputy of Health of Tehran University of Medical Sciences

Alireza Shakib¹, Masoumeh Sadat-Mousavi², Soheila Panahi³, Maryam Asnaashari⁴, Azam Saadabadi⁵, Maedeh Arshadi⁶, Majid Janani⁶, Abbas Vosoogh-Moghaddam^{7,8*}

¹ MD, MPH, Department of Mental Health, Social and Addiction, Health Deputy, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran

² MSc Student of Medical Education, Department of Mental Health, Social and Addiction, Health Deputy, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ PhD Student of General Psychology, Department of Mental Health, Social and Addiction, Health Deputy, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴ PhD of Health education and promotion, Department of Mental Health, Social and Addiction, Health Deputy, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁵ MSc Student of General Psychology, Department of Mental Health, Social and Addiction, Health Deputy, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁶ MSc Student of Epidemiology Department of Epidemiology and Biostatistics, School of public health, Tehran university of Medical Sciences, Tehran, Iran.

⁷ Community Medicine Specialist, Associate Professor, Governance and Health Research and Training Group, Neuroscience Research Institute, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁸ Public Health Services Modernization Secretariat, Deputy of Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 25 July 2021 Accepted: 31 August 2021

Abstract

Background and Aim: Homeless drug addicts are one of the high-risk groups for COVID-19 mortality and morbidity. Therefore, early diagnosis in this group, in addition to reducing mortality in them, will prevent the transmission of the disease in the community. Tehran University of Medical Sciences has made a special effort to screen COVID-19 in drug addicts, the results are mentioned here.

Methods: In this descriptive study, the available data of Covid-19 screening in the areas covered by Tehran University of Medical Sciences were used. The collected data were analyzed after initial refinement using descriptive methods such as frequency and bar and line graphs.

Results: A total of 11485 PCR tests were performed during the study period to screen COVID-19 in drug addicts. The results of screening were 696 positive cases of Covid-19 (6.04% out of the total tests) among drug addicts. The positive cases in Shafaq and Fashafoyeh camps were 9.62 % and 3.77 %, respectively. Most tests were performed in May, June, August and November 2020.

Conclusion: Performing more than 11,000 diagnostic tests in the group of addicts, indicates the special efforts of Tehran University of Medical Sciences to provide fair services and early diagnosis of COVID-19 in this vulnerable group.

Keywords: Homeless addicts, COVID-19, Screening

*Corresponding author: Abbas Vosoogh-Moghaddam, Email: avosoogh@sinatums.ac.ir

Address: Governance and Health Research Group, Neuroscience Research Institute, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر توسط معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران

علیرضا شکیب^۱، معصومه سادات موسوی^۲، سهیلا پناهی^۳، مریم اثنی عشیری^۴، اعظم سعد آبادی^۵، مائده ارشدی^۶، مجید جنانی^۷، عباس وثوق مقدم^{۸،*}

^۱ پزشک عمومی و کارشناس ارشد بهداشت عمومی، گروه سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، معاونت بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۲ دانشجوی ارشد آموزش پزشکی، گروه سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، معاونت بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۳ دانشجوی دکتری روان شناسی عمومی، واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، شبکه بهداشت و درمان ری، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۴ دکترای آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، شبکه بهداشت و درمان ری، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۵ کارشناس ارشد روان شناسی عمومی، واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، شبکه بهداشت و درمان ری، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۶ دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی، گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۷ متخصص پزشکی اجتماعی، دانشیار گروه تحقیقاتی و آموزشی حکمرانی و سلامت، پژوهشکده علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۸ دبیرخانه نوسازی خدمات بهداشت همگانی، معاونت بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۰۳ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۰۹

چکیده

زمینه و هدف: معتادین متجاهر از جمله گروه‌های در معرض خطر بالای ابتلا به کووید-۱۹ هستند. بنابراین تشخیص به هنگام بیماری در این گروه علاوه بر کاهش میرایی در آنان، سبب جلوگیری از انتقال بیماری در سطح جامعه خواهد شد. معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران تلاش ویژه‌ای برای غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر انجام داده است که در این مطالعه به نتایج آن اشاره می‌شود.
روش‌ها: در این مطالعه توصیفی از داده‌های موجود غربالگری کووید-۱۹ در مناطق تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران استفاده شد. داده‌های گردآوری شده پس از انجام پالایش اولیه، با استفاده از روش‌های توصیفی نظیر فراوانی و نمودارهای میله‌ای و خطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: تعداد ۱۱۴۸۵ تست PCR در طول دوره مطالعه برای غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر انجام شده بود. نتایج غربالگری، شناسایی ۶۹۶ مورد کووید-۱۹ مثبت (۶/۰۴ درصد کل تست‌ها) در بین معتادین متجاهر بود. درصد موارد مثبت در کمپ‌های شفق و فشافویه به ترتیب برابر با ۹/۶۲ و ۳/۷۷ بود. بیشترین تست‌های صورت گرفته در ماه‌های اردیبهشت، خرداد، مرداد و آبان سال ۹۹ بود.

نتیجه‌گیری: انجام بیش از ۱۱ هزار تست تشخیصی در گروه معتادین متجاهر، حاکی از اهتمام ویژه دانشگاه علوم پزشکی تهران برای ارائه خدمات عادلانه و تشخیص به هنگام کووید-۱۹ در این گروه آسیب پذیر است.

کلیدواژه‌ها: معتادین متجاهر، کووید-۱۹، غربالگری.

*نویسنده مسئول: عباس وثوق مقدم. پست الکترونیک: avosoogh@tums.ac.ir

آدرس: پژوهشکده علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

مقدمه

افراد مبتلا به اختلالات سوء مصرف مواد مخدر به دلیل عوامل مختلفی نظیر شرایط بالینی، روانی و اجتماعی در معرض خطر ابتلا به کووید-۱۹ قرار دارند (۱). این گروه از افراد به دلیل اقدامات ناکافی کنترل عفونت و مصرف مکرر مواد و تعامل با سایر خرده فروش‌ها و به اشتراک گذاشتن مواد و الکلی خود با دیگر مصرف‌کنندگان باعث انتقال عفونت کووید-۱۹ بین خود و دیگران می‌شوند (۲،۳). همچنین بسیاری از آنها منابع مالی کافی و مسکن ایمن ندارند و عدم دسترسی کافی به وسایل ضدعفونی‌کننده، خطر ابتلا به کووید-۱۹ را در آنها افزایش می‌دهد (۳).

معتادان به دلیل بیماری زمینه‌ای مزمن مانند بیماری‌های قلبی-عروقی، بیماری انسدادی مزمن ریه (COPD) و سرطان در معرض افزایش خطر سندرم حاد تنفسی و مرگ ناشی از کووید-۱۹ قرار دارند (۴-۷). میزان مرگ و میر بر اثر کووید-۱۹ به طور قابل توجهی در این گروه از افراد در مقایسه با کسانی که بیماری‌های مزمن ندارند، بالاتر است (۸،۹). علاوه بر آن تغییرات اجتماعی و اقتصادی ایجاد شده توسط این همه‌گیری، مشکلات مربوط به دسترسی به درمان و پایداری آن را در این گروه از افراد بدتر کرده است. از این رو استراتژی‌های خاص برای پیشگیری، تشخیص زودرس و درمان این گروه از افراد نیاز است (۱).

به دلیل تراکم بالای معتادین متجاهر در مناطق تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران و اهمیت تشخیص کووید-۱۹ در معتادین و پیشگیری از انتقال عفونت در بین این گروه و افراد دیگر در تماس با آنها در جامعه، برنامه غربالگری کووید-۱۹ در بین معتادین متجاهر از اردیبهشت سال ۱۳۹۹ به دنبال هماهنگی‌های به عمل آمده در سطح معاونین بهداشت و درمان وزارت بهداشت، ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان بهزیستی کشور، نیروی انتظامی، سپاه محمد رسول الله، سازمان زندان‌ها، قوه قضائیه و سایر سازمان‌های دست‌اندرکار در برنامه مبارزه با مواد مخدر آغاز گردید. بر اساس این برنامه اقدام به جمع‌آوری روزانه نمونه‌های کووید-۱۹ از معتادین متجاهر در استان تهران شد. لازم به ذکر است که مهمترین محل استقرار معتادین متجاهر (مراکز ماده ۱۶ قانون مبارزه با مواد مخدر) در منطقه جغرافیایی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران قرار دارد. هدف از مطالعه حاضر ارائه نتایج حاصل از طرح غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر در مناطق تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران است.

روش‌ها

در این مطالعه توصیفی از داده‌های غربالگری کووید-۱۹ در مناطق تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران استفاده شد. به منظور شناسایی افراد مبتلا به کووید-۱۹ در بین معتادین متجاهر با همکاری ستاد مبارزه با مواد مخدر، نمونه‌گیری از معتادین متجاهر توسط کارشناسان آموزش دیده شبکه بهداشت و درمان

شهری از تاریخ ۹ اردیبهشت سال ۱۳۹۹ آغاز شد. در ابتدای ابلاغ، شروع جمع‌آوری معتادین متجاهر و درخواست نمونه‌گیری از آنها با دستور مدیر محترم شبکه بهداشت و درمان ری (شبکه ری) انجام شد. با اعلام آمادگی کامل مراکز بهداشتی و فراهم شدن امکانات و تجهیزات لازم، تعدادی کارشناس مرد در خصوص انجام نمونه‌گیری PCR آموزش کافی دیدند. تیم‌های ۳ و ۴ نفره نمونه‌گیر به کمپ شفق و زندان فشافویه مراجعه کرده و از تمامی معتادین متجاهر نمونه گرفتند. کمپ شفق در منطقه شورآباد و زندان فشافویه در منطقه حسن آباد تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران است. همچنین امور مربوط به هماهنگی‌های مربوط به نمونه‌گیری‌ها به واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد شبکه ری محول شد. پس از پایان نمونه‌گیری در ساعات عصر هر روز نمونه‌های گرفته شده به آزمایشگاه‌های دانشکده بهداشت، پژوهشگاه غدد و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی تهران، بیمارستان امام خمینی (ره) و بیمارستان شریعتی ارسال شد. اطلاعات فردی نمونه‌های گرفته شده به صورت روزانه در فایل اکسل ثبت و به همراه نمونه‌ها به آزمایشگاه ارسال شد. در نهایت آزمایشگاه نیز نتایج نمونه‌ها را در قالب فرم اکسل به شبکه ری ارسال کرد. نتایج ثبت شده در فایل با نتایج پرنیت شده آزمایشگاه به منظور پیشگیری از تاثیر خطاهای فردی توسط پرسنل مربوطه چک شد. نتایج حاصل از واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد شبکه ری بلافاصله به مسئولین کمپ شفق و زندان فشافویه اطلاع داده شد. آنها نیز طبق پروتکل‌های وزارت بهداشت اقدام به جداسازی و ایزوله موارد مثبت کردند. اسامی و مشخصات معتادین متجاهر نمونه‌گیری شده نیز توسط کارشناسان واحد سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد شبکه ری در نرم‌افزار سیب جهت انجام پیگیری و گزارش‌گیری‌های لازم ثبت شد.

آنالیز داده‌ها: داده‌های گردآوری شده پس از انجام پالایش اولیه، با استفاده از روش‌های توصیفی نظیر فراوانی و نمودارهای میله‌ای و خطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. آنالیزها با استفاده از نرم‌افزار اکسل نسخه ۲۰۱۶ انجام شد.

نتایج

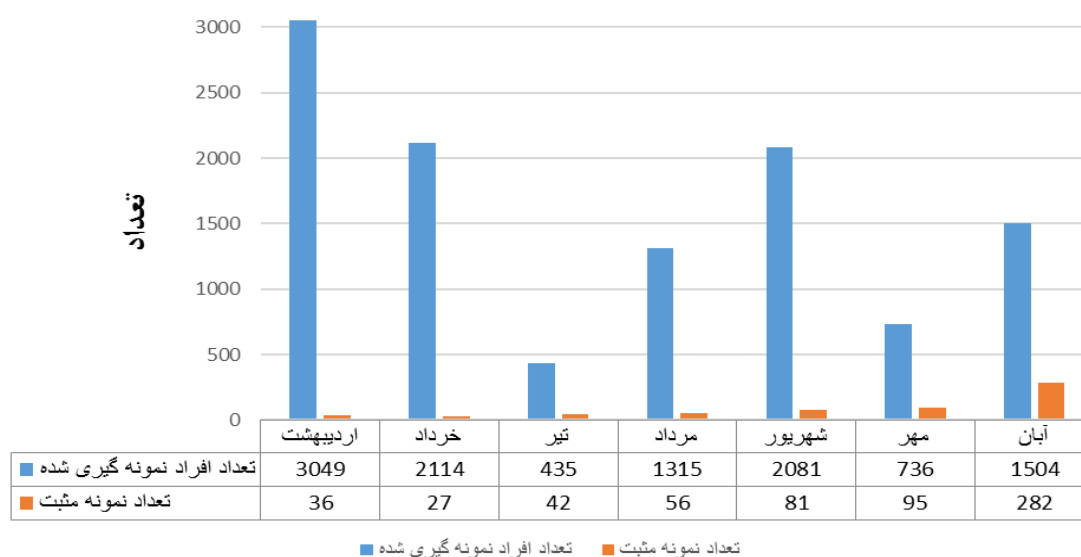
از تاریخ ۹ اردیبهشت لغایت ۱ آذرماه سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۱ هزار نمونه PCR در مراکز فشافویه و شفق انجام شد که به اظهار دبیر محترم شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر استان تهران و در مقایسه کشوری، این تعداد معادل ۸۴ درصد نمونه‌گیری‌های معتادین متجاهر در کل کشور بود. تعداد تست‌های انجام شده در مرکز فشافویه برابر با ۶۹۴۵ تست و مرکز شفق برابر با ۴۵۴۰ تست بود. نتایج غربالگری، منجر به شناسایی ۶۹۶ مورد کووید-۱۹ مثبت (۶/۰۴ درصد کل تست‌ها) در بین معتادین متجاهر شد. درصد موارد مثبت در کمپ‌های شفق و فشافویه به ترتیب برابر با ۹/۶۲ و ۳/۷۷ بود (جدول-۱). همچنین روند انجام تست‌های PCR و

ماه‌های مهر و آبان و تیر سال ۹۹ بود (نمودار-۱). در بررسی درصد موارد مثبت کووید-۱۹ از بین تست های انجام گرفته در معتادین متجاهر، روندی افزایشی در شناسایی موارد مثبت در طی ماه‌های مورد مطالعه دیده شد. به طوریکه بیشترین درصد مثبت شدن تست‌های کووید-۱۹ در آبان (۱۹درصد) بود (نمودار-۲).

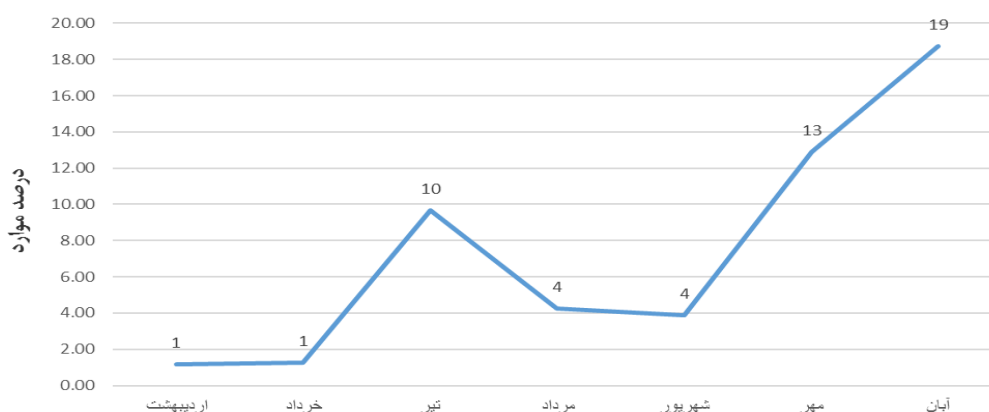
شناسایی موارد کووید-۱۹ در نمودار-۱ آمده است. متوسط نمونه‌گیری در طی یک روز ۱۹۱ نفر بود. بیشترین تست‌های انجام شده در ماه‌های اردیبهشت، خرداد، مرداد و آبان سال ۹۹ بود. اما بیشترین تعداد شناسایی موارد مثبت کووید-۱۹ در ماه‌های مهر و آبان ثبت شد. همچنین بیشترین تعداد تست‌های مثبت نیز در

جدول-۱. خدمات تشخیص ویروس کرونا از طریق آزمایش PCR برای گروه هدف معتادین متجاهر در سال ۱۳۹۹ (آغاز نمونه گیری ۱۳۹۹/۲/۹)

اقدامات			نتایج		
			کل	شفق	فشافویه
تعداد روز کاری			۷۹ روز	۳۷ روز	۴۲ روز
مجموع نمونه گیری			۱۱۴۸۵	۴۵۴۰	۶۹۴۵
تعداد موارد مثبت			۶۹۶	۴۳۴	۲۶۲
درصد موارد مثبت به تفکیک			۶/۰۶	۹/۶۲	۳/۷۷
متوسط نمونه گیری روزانه			۱۹۱ نفر		
بیشترین تعداد نمونه گیری انجام شده			۳۵۹ نمونه (مورخ ۹۹/۲/۲۱) - مرکز فشافویه		
متوسط نفرات نمونه گیر روزانه			۴ نفر		
تعداد کل افراد نمونه گیر درگیر طرح			۱۰ نفر		
تعداد افراد درگیر در طرح (مستقیم)			۳۹ نفر (۱۷ نفر)		

نمودار-۱. روند تعداد تست های PCR صورت گرفته و شناسایی موارد کووید-۱۹ در معتادین متجاهر در سال ۱۳۹۹

نمودار-۲. درصد موارد مثبت کووید-۱۹ در تست های PCR گرفته شده در معتادین متجاهر در ماه‌های مختلف سال ۱۳۹۹

بحث

در طرح غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر توسط معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران، بیش از ۱۱ هزار نمونه PCR گرفته شد که حدود ۸۴٪ نمونه گیری‌های معتادین متجاهر در کل کشور را به خود اختصاص داده است. این مقدار نمونه‌گیری در شرایط حاضر عددی بسیار بالا در قیاس با سایر مناطق می‌باشد. این غربالگری باعث شناسایی ۶۹۶ مورد کووید-۱۹ مثبت در بین معتادین متجاهر شد که برابر با ۶/۰۴ درصد کل تست‌ها است. بیشترین تست‌های انجام شده در ماه‌های اردیبهشت، خرداد، مرداد و آبان سال ۹۹ بوده اما بیشترین تعداد شناسایی موارد مثبت کووید-۱۹ در ماه‌های مهر و آبان ثبت شده است. به نظر می‌رسد که این تعداد موارد بالا در ماه‌های مهر و آبان تحت تاثیر افزایش موارد در کل جمعیت در این ماه‌ها باشد. از نقاط قوت اجرای طرح حاضر می‌توان به انتخاب فیلد مطالعاتی مناسب در زمینه ابتلای معتادین به کووید-۱۹ و خنثی کردن تبلیغاتی که مصرف مواد مخدر باعث مصونیت در برابر ابتلا به کووید-۱۹ می‌شود، اشاره کرد. چرا که بر اساس نتایج مطالعات مختلف به دلیل وجود شرایط خاص در معتادین، در صورت ابتلا احتمال مرگ‌ومیر این گروه و شدت بیماری بیشتر از سایر گروه‌ها خواهد بود (۱۰، ۱۱) و نشان داد که انجام تست PCR برای این گروه نسبت به بقیه تست‌ها اولویت بالاتری دارد. همچنین حضور شبکه بهداشت و درمان در غربالگری و الزام اجرای صحیح پروتکل‌ها توسط دستگاه‌های دخیل در این مطالعه و محیط مناسب ایزوله برای رعایت موازین بهداشتی و همچنین ایجاد محیط قرنطینه انحصاری و مجتمع به منظور پیشگیری از روند انتقال در جامعه از دیگر نقاط قوت طرح حاضر می‌باشند. این برنامه، فرصت مثال زدنی را برای جلب مشارکت بین بخشی در جهت غربالگری کووید-۱۹ و کنترل بیماری در گروه معتادین متجاهر در سطح جامعه و امکان تصمیم‌گیری در سیاستگذاری‌ها با توجه به نتایج حاصله از نمونه‌گیری‌ها و فیلد مناسب جهت بررسی آزمایشات سرولوژی (به تعداد ۴۳۸ نفر) به سفارش وزارت بهداشت و همراهی بیش از پیش شورای هماهنگی و نیروی انتظامی در جهت کنترل کووید در گلوگاه‌های غربالگری را فراهم آورد. همچنین عدم رهاسازی بدون دلیل معتادین و جلوگیری از برهم زدن محیط ایزوله با مداخله مستمر دانشگاه از دیگر فواید اجرای این برنامه است.

روند موارد مثبت کووید در تست‌های گرفته شده نشان داد که بیشترین میزان موارد مثبت در فصل پاییز بوده است. هرچند که این میزان همسو با میزان موارد مثبت کشور بود (۱۲)، ولی نسبت به آمار کشوری افزایش بیشتری را نشان داد. علاوه بر افزایش قابلیت سرایت این ویروس در فصول سرد سال (۱۳)، عادی شدن شرایط آیدمی، جمع شدن در فضای سر بسته (۱۴) به علت سرمای هوا و مراجعه بیشتر معتادین متجاهر به پناهگاه‌ها و محل‌های

نگهداری از عوامل احتمالی انتقال این ویروس و افزایش میزان موارد مثبت می‌تواند باشد. افزایش تعداد محل‌های اقامت معتادین، کاهش تراکم افراد از طریق افزایش مساحت محل‌های اقامت، پناهگاه‌ها، کمپ‌ها و افزایش پوشش آرایه خدمات بهداشتی و تجهیزات حفاظت فردی همراه با آموزش مناسب می‌تواند از بروز موج‌های احتمالی آینده پیشگیری کند (۱۵).

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به کمبود منابع مالی و کمبود کیت تشخیصی در شناسایی موارد مثبت کووید-۱۹ و همچنین کمبود نیروی انسانی در امر اجرای غربالگری از معتادین اشاره کرد. همچنین همزمانی این غربالگری با سایر خدمات در شبکه ری و عدم امکان پوشش زمانی برای پاسخگویی نتایج آزمایشگاهی از دیگر محدودیت‌های این مطالعه می‌باشد. استفاده از اتوبوس‌های عمومی شهری برای انتقال مددجویان به مراکز غربالگری و عدم رعایت پروتکل‌ها (تراکم بیش از ظرفیت) و نبود وسایل حفاظت فردی در انتقال مددجویان و هم چنین عدم وجود فضای مناسب و استاندارد برای نمونه‌گیری از طرف زندان و عدم تخصیص به موقع اعتبارات مورد توافق به دانشگاه علوم پزشکی تهران از نقاط تهدید این طرح می‌باشد.

کاربرد در تصمیم‌های مرتبط با سیاستگذاری در

نظام سلامت: با توجه به اینکه معتادین متجاهر از گروه‌های پرخطر ابتلا به کووید-۱۹ هستند و می‌توانند در زنجیره انتقال کووید-۱۹ به سایر گروه‌ها نیز قرار بگیرند، بنابراین پیشنهاد می‌شود که علاوه بر افزایش پوشش غربالگری در معتادان متجاهر، برنامه‌های دیگری نظیر جلوگیری از ایجاد مکان‌ها یا پاتوق‌های تجمعی در بین معتادین، افزایش ارائه خدمات رایگان، ایجاد سرپناه‌های امن برای این افراد، درمان اعتیاد آنها و روانیاری و روان درمانی برای این افراد را نیز در برنامه‌های پیشگیری و کنترلی خود قرار دهند.

نتیجه‌گیری

روند ابتلا در بین معتادین متجاهر با موج‌های دوم و سوم کرونا در جامعه عمومی همخوانی دارد. در طی اجرای طرح تشخیص کووید-۱۹ در معتادین متجاهر در دو مرکز تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران و تا اواسط آذر ماه ۱۳۹۹ بیش از ۱۱ هزار تست از معتادین متجاهر گرفته شده است که نتیجه آن تشخیص ۶۹۶ مورد مثبت کووید-۱۹ بود که این مقدار برابر با ۶/۰۴ درصد کل تست‌ها می‌باشد. سطح غربالگری کووید-۱۹ در معتادین متجاهر در معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران مطلوب بوده به طوری که حدود ۸۴٪ از نمونه گیری‌های معتادین متجاهر در کل کشور را به خود اختصاص داده است، این موضوع نشان‌دهنده اهتمام ویژه دانشگاه علوم پزشکی تهران در غربالگری گروه‌های در معرض خطر و جلوگیری از انتشار ویروس در سطح جامعه و همچنین نشان‌دهنده کارایی و عملکرد بالای سیستم‌های

شفق در انجام این طرح غربالگری مشارکت داشتند کمال تشکر را بنمایند.

نقش نویسندگان: همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله یا بازنگری آن سهیم بودند و همه با تایید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می پذیرند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می کنند که هیچ گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

- Ornell F, Moura HF, Scherer JN, Pechansky F, Kessler FHP, von Diemen L. The COVID-19 pandemic and its impact on substance use: Implications for prevention and treatment. *Psychiatry research*. 2020; 289:113096. doi:10.1016/j.psychres.2020.113096
- Melamed OC, Hauck TS, Buckley L, Selby P, Mulsant BH. COVID-19 and persons with substance use disorders: Inequities and mitigation strategies. *Substance Abuse*. 2020; 41 (3): 286-291. doi:10.1080/08897077.2020.1784363
- Jemberie WB, Williams JS, Eriksson M, Grönlund A-S, Ng N, Nilsson MB, et al. Substance use disorders and COVID-19: multi-faceted problems which require multi-pronged solutions. *Frontiers in Psychiatry*. 2020;11. doi:10.3389/fpsy.2020.00714
- Parry CD, Patra J, Rehm J. Alcohol consumption and non-communicable diseases: epidemiology and policy implications. *Addiction*. 2011;106(10):1718-1724. doi:10.1111/j.1360-0443.2011.03605.x
- Munday D, Leaman J, O'Moore É, Plugge E. The prevalence of non-communicable disease in older people in prison: a systematic review and meta-analysis. *Age and ageing*. 2019;48(2):204-212. doi:10.1093/ageing/afy186
- Kluge H, Wickramasinghe K, Rippin HL, Mendes R, Peters DH, Kontsevaya A, et al. Prevention and control of non-communicable diseases in the COVID-19 response. *The Lancet*. 2020; 395(10238): 1678-1680. doi:10.1016/S0140-6736(20)31067-9
- Pal R, Bhadada SK. COVID-19 and non-communicable diseases. *Postgraduate Medical Journal*. 2020; 96(1137):429-430. doi:10.1136/postgradmedj-2020-137742
- Dubey MJ, Ghosh R, Chatterjee S, Biswas P, Chatterjee S, Dubey S. COVID-19 and addiction. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*. 2020; 14(5):817-823. doi:10.1016/j.dsx.2020.06.008
- Wei Y, Shah R. Substance use disorder in the COVID-19 pandemic: a systematic review of vulnerabilities and complications. *Pharmaceuticals*. 2020; 13(7):155. doi:10.3390/ph13070155
- Allen B, El Shahawy O, Rogers ES, Hochman S, Khan MR, Krawczyk N. Association of substance use disorders and drug overdose with adverse COVID-19 outcomes in New York City: January-

بهداشت در جهت انجام آزمایش تشخیصی کووید-۱۹ و تشخیص به هنگام بیماران و ناقلان کووید-۱۹ در بین گروه‌های آسیب پذیر و قرنطینه کردن آنها برای جلوگیری از گسترش همه گیری است.

تشکر و قدردانی: محققان بر خود فرض می‌دانند که از حمایت و پشتیبانی جناب آقای دکتر علیرضا دلاوری، معاون محترم بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران و شورای درمان ستاد مبارزه با مواد مخدر و همه همکارانی که در مراکز نگهداری فشافویه و

- October 2020. *Journal of Public Health*. 2020. doi:10.1093/pubmed/fdaa241
- Wen H, Barnett ML, Saloner B. Clinical Risk Factors for COVID-19 Among People With Substance Use Disorders. *Psychiatric Services*. 2020; 71(12):1308-1308. doi:10.1176/appi.ps.202000215
- Coronavirus Cases [https://www.worldometers.info/coronavirus/country/iran/]
- Jayaweera M, Perera H, Gunawardana B, Manatunge J. Transmission of COVID-19 virus by droplets and aerosols: A critical review on the unresolved dichotomy. *Environmental research*. 2020; 109819. doi:10.1016/j.envres.2020.109819
- Thakkar N, Burstein R, Hu H, Selvaraj P, Klein D. Social distancing and mobility reductions have reduced COVID-19 transmission in King County, WA. *Institute for Disease Modeling*. 2020.
- Venkatesh A, Edirappuli S. Social distancing in covid-19: what are the mental health implications? *Bmj*. 2020; 369. doi:10.1136/bmj.m1379